

УДК 346.546.1

**ФАКТОРИ, ЩО МОЖУТЬ ОБУМОВЛЮВАТИ
НЕДОБРОСОВІСНУ КОНКУРЕНЦІЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

О.Б. Бутнік-Сіверський

д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів Інституту післядипломної освіти Національного університету харчових технологій, головний науковий співробітник відділу промислової власності та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України (м. Київ)

ORCID:0000-0003-2492-231X

**FACTORS THAT MAY CAUSE UNFAIR COMPETITION IN THE
CONDITIONS OF DIGITALIZATION**

O. B. Butnik-Siverskyi

Doctor of Economics, professor, head of the department of economics, accounting and finance of the Institute of Postgraduate Education of the National University of Food Technologies, chief researcher of the department of industrial property and commercialization of intellectual property objects of the Scientific and Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine (Kyiv)

ORCID:0000-0003-2492-231X

***Анотація:** Розглянуто недобросовісну конкуренцію, причини її прояву, чинники, що зумовлюють її поширення, статистику видів справ у спорах щодо об'єктів інтелектуальної власності. Наведено фактори та їх види, що обумовлюють можливе зростання проявів недобросовісної конкуренції в умовах цифровізації та наведено приклад ринку е-комерції, який стає все більш і більш перенасиченим, що впливатиме на рівень контролю проявів недобросовісної конкуренції.*

Ключові слова: недобросовісна конкуренція, інтелектуальна власність, ринок e-комерції, фактори проявів.

Abstract: *The author considers unfair competition, reasons for its manifestation, factors causing its spread, statistics of the types of cases in disputes regarding intellectual property objects. It is given factors and their types that determine the possible growth of manifestations of unfair competition in conditions of digitalization, and it is given an example of the e-commerce market, which is becoming more and more saturated, which will affect the level of control of manifestations of unfair competition.*

Keywords: *unfair competition, intellectual property, e-commerce market, manifestation factors.*

В ст1. Закону України «Про недобросовісну конкуренцію» зазначено, що «недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [1].

Дане поняття знаходить своє відображення і в п.1 ст. 32 ГК України [2], а в п.2 цієї статті зазначено, що віднесено до недобросовісної конкуренції – «неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, а також інші дії, що кваліфікуються відповідно до частини першої цієї статті».

Як зазначають Богущька А. А. та Шевчук А. В., недобросовісна конкуренція, є антиподом конкуренції. Основною причиною появи недобросовісної конкуренції є саме прагнення підприємців досягти певних переваг у підприємницькій діяльності зі значно меншими витратами, ніж за умов добросовісної конкуренції. Це прагнення збагачення через людський фактор є рушійною силою для підприємців, тому вони вчиняють неправомірні дії. Проте, прагнення до перемоги в конкурентній боротьбі призводить до застосування нечесних та недобросовісних

методів конкурентної боротьби, або до формально правомірних, але недобросовісних дій, тобто, до зловживання правом [3]. Одночасно, Кулішенко В.С. виділяє чинники, що зумовлюють поширення недобросовісної конкуренції через те, що: не всі суб'єкти господарювання планують своє існування протягом тривалого часу, а тому не піклуються про створення чесної репутації і після вчинення недобросовісних дій припиняють свою діяльність; споживачі не отримують достатньої інформації про товари навіть після їхньої купівлі і використання; недостатність представлення корисної інформації про характеристику товарів на ринку; споживачі іноді не мають можливість довідатись про ціну і якість, запропоновані різними конкурентами [4, с. 650-651].

Зокрема, недобросовісна конкуренція на ринку об'єктів інтелектуальної власності має таку ж економічну і комерційну природу та має широке розповсюдження у вигляді піратської продукції, неліцензійних товарів, маркування логотипами інших виробників, використання без дозволу розпізнавальних знаків компанії та інше.

Спори за видами справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності за 2019-2023 рр. можна бачити з наведеної табл.1 [5]

Таблиця 1.

Види справ у спорах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності за 2019-2023 рр.

Справи у спорах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності		2019	2020	2021	2022	2023	
		662	762	753	235	321	
у тому числі:	про права на винахід, корисну модель, промисловий зразок	140	57	48	26	39	
	про торговельну марку (знака для товарів і послуг)	40	100	113	50	78	
	з них:	щодо визнання торговельної марки добре відомою	10	24	33	10	6
		щодо комерційного найменування	24	31	59	22	25
	про права попереднього користування	1	9	4	6	10	
	про авторські та суміжні права	299	505	523	133	164	
	з них:	щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами	33	126	214	48	31

Зазначене свідчить про різноманітність порушень майнових прав інтелектуальної власності та їх збільшення (незважаючи на їх зменшення у 2022 р. з початком широкомасштабної війни Росії проти незалежної України). Спори, пов'язані із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, становлять приблизно 1 % від загальної кількості справ, розглянутих господарськими судами. Упродовж 2022 року на розгляд Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду надійшло 75 процесуальних звернень, які стосуються ІР-спорів (це на 63,4 % менше, ніж у 2021 році), апеляційні господарські суди розглянули 118 апеляційних скарг у цих спорах (на 63 % менше, ніж у 2021 році) [6].

В умовах сьогодення, загострюється потреба у дослідженні проблеми недобросовісної конкуренції в умовах трансформації економіки в цифрову економіку, цифровізація якої розглядається як насичення електронних і цифрових пристроїв, засобів, систем у фізичному світі та встановлення електронного комунікаційного обміну між ними, що фактично робить віртуальна та цілісна взаємодія фізичного, тобто створення кібер-фізичного простору. Для переважної більшості практиків і бізнесменів цифровізація – це механізм, який використовується для зміни загальної бізнес-моделі ведення бізнесу з метою отримання нових і покращених характеристик робочих місць, щоб отримати конкурентні переваги, створити додану вартість і підвищити ефективність існуючих бізнес-процесів [7, с.388].

З цифровізацією *інтелектуальної економіки* створюються нові, на наш погляд, придатні та невизначені умови для потайних дій, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією, що потребує удосконалення захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в людино-цифровому середовищі. Тому примушує науковців зосередитися на перспективних дослідженнях щодо компенсації недоліків та заходів для мінімізації загроз цифровізації економіки на

цьому напрямку. Це також вимагає якісного та своєчасного реагування, у тому числі і в питаннях адаптації законодавчого та регуляторного полів.

На наш погляд, до факторів, що обумовлюють можливе зростання проявів недобросовісної конкуренції в умовах цифровізації відноситься недосконалість та нерозвиненість бізнес-процесів у цифрових умовах господарювання, перехід до е-комерції та е-ділових відносин з використанням цифрових платформ та інше. До можливості зростання проявів недобросовісної конкуренції в умовах цифровізації, можна віднести інформацію про слабкі й сильні сторони розвитку інфраструктури цифрової економіки, основні можливості та загрози її подальшого розвитку, які виявлені за результатами SWOT-аналіз стану функціонування інфраструктури цифрової економіки в Україні. До слабких сторін (Weaknesses) віднесено: недостатній розвиток е-урядування; низька якість інституту законодавства; вартість інтернет-зв'язку; якість роботи державних інститутів: рівень підтримки державою розвитку ІТ сфери, особливо у сфері підприємницької діяльності; рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури; захист прав споживачів електронних послуг, інтернет-користувачів; сформована система оподаткування ІТ сфери; низький рівень збереження прав інтелектуальної власності: недостатній рівень доступності фінансових ресурсів для розвитку; значні диспропорції в розвитку цифрової інфраструктури в різних регіонах країни [8, с.28].

Одночасно, слід враховувати динаміку цифровізації економіки в Україні, незважаючи на недосконалість е-бізнесу та е-комерції, пошуку їх нових можливостей з врахуванням спроб і помилок на цьому напрямку діяльності.

Відомо, наприклад, щоб досягти успіху у сфері продажів в Інтернеті, потребує знаходити якнайкращі товари та навчитися продавати онлайн. В цілому, можна досягати успіху в кожній із цих цілей за допомогою правильно підібраних стратегій і інструментів. А щоб ефективно продавати продукти в Інтернеті, важливо розуміти поточний стан галузі е-комерції, включаючи нові тенденції та

рівень конкуренції. Зазначають, що останніми роками е-комерція пройшла період вибухового зростання. До того ж можна очікувати, що до 2024 року глобальні продажі е-комерції сягнуть 6,38 трлн доларів США. Декілька основних факторів, включаючи зростання популярності онлайн-покупок, розвиток технологій і вплив COVID-19, стимулюють це зростання [9].

Оскільки все більше компаній звертаються до е-комерції, ринок стає все більш і більш перенасиченим, що може впливати на рівень контролю до проявів недобросовісної конкуренції, а саме: до неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання (неправомірне (тобто без дозволу) використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама); до неправомірного збирання, розголошення та використання відомостей, що є комерційною таємницею (добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання; до ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю) та інше.

Підсумовуючи, зазначимо, що з цифровізацією інтелектуальної економіки створюються придатні та невизначені умови для протидії недобросовісній конкуренції, що потребує удосконалення захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в людині цифровому середовищі.

Література

1. Про захист від недобросовісної конкуренції. Закон України № 236/96-ВР від 7 червня 1996 року. – редакція від 16.10.2020. – URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Господарський кодекс України Закон України № 436-IV від 16 січня 2003 року. – Редакція від 08.03.202. – URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

3. Богуцька А. А. Шевчук А. В. Сутність недобросовісної конкуренції. Наукове мислення, 2024. - URL:<http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-pyatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/300-sutnist-nedobrosovisnoji-konkurentsiji>

4. Кулішенко В.С. Недобросовісна конкуренція як зловживання правом на конкуренцію/ В.С. Кулішенко // Актуальні проблеми держави і права. – 2004, №22. – С.650-555.

5. Державна судова адміністрація України. Веб-порталі судової влади України. Розділ «Судова статистика». – URL: www.court.gov.ua.

6. Розвиток української судової практики в IP-спорах проаналізувала суддя Верховного Суду Ірина Колос. – URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1406403/>

7. Міняйленко І.В. Подкопова Д.Є. Цифровізація економіки як головний драйвер відновлення України. – URL:<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12391/1/75%20%D0%A2.1-389-390.pdf>

8. Котелевець Д.О. Аналіз перешкод розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні на основі SWOT-аналізу/Економіка та управління національним господарством. Випуск 79. 2023. С.25-29. – URL:http://bses.in.ua/journals/2023/79_2023/5.pdf

9. Електронна комерція та її основні виклики: як вашому бізнесу впоратися з кожним із них? -URL:<https://evergreens.com.ua/ua/articles/ecommerce-challenges.html>